

Svenska eller engelska?

– En litteraturstudie av engelskans påverkan på svenska språket, samhället och undervisningen

Swedish or English?

– A Literature Study of the Impact of English on the Swedish Language, Society and Education

Sophia Bergman

Daniella De Oliveira Forsberg

Handledare: Lotta Alemyr

Examinator: Victoria Pihlgren

 LINKÖPINGS UNIVERSITET	Institutionen för kultur och kommunikation 581 83 LINKÖPING	Seminariedatum 2018-01-19
---	--	-------------------------------------

Ämne Svenska	Språk Svenska	Typ av arbete/Nivå Examensarbete 1, Grundläggande nivå	Kurskod 93XSV1	År 2017
------------------------	-------------------------	--	--------------------------	-------------------

<p>Titel Svenska eller Engelska? – En litteraturstudie av engelskans påverkan på svenska språket, samhället och undervisningen</p> <p>Title Swedish or English? – A Literature Study of the Impact of English on the Swedish Language, Society and Education</p> <p>Författare Sophia Bergman, Daniella De Oliveira Forsberg</p>

<p>Sammanfattning</p> <p>Vi har gjort en litteraturstudie av forskning rörande engelskans påverkan på svenska språket och samhället. Engelskan får en allt starkare position och svenskan förlorar domäner till engelskan. I och med det sker det en påverkan på samhället. Som ett resultat av de påverkade samhällsfaktorerna har en ny språkpolitik kommit till i Sverige, med målsättningen att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk. Engelskan har även brett ut sig inom utbildningsväsendet, både inom högre utbildning och gymnasie- och grundskola där ämnesundervisningen övergår till att ske på engelska. När ämnesundervisningen sker på engelska istället för svenska förlorar eleverna vissa termer och uttryck på svenska till engelska. Den här domänförlusten kommer de sedan att ta med sig ut i samhället där engelskan då får ta över inom vissa områden. I och med en sådan språklig utveckling riskerar vi att få större klyftor i samhället när språket brister åt båda håll.</p> <p>Vi har sammanställt teorier och forskning av engelskans påverkan på svenska språket. Vi har behandlat domänförluster, ämnesundervisning på engelska och svensk språkpolitik för att avgöra om och på vilket sätt engelskans inflytande påverkar svenskan.</p>

<p>Nyckelord Domänförlust, SPRINT, språkpolitik, diglossi, globalisering</p>

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställning.....	5
1.3 Disposition	5
2. Tillvägagångssätt och genomförande	6
2.1 Urval och avgränsningar	6
2.2 Självvärdering.....	7
3. Domänförlusters påverkan på språk och samhälle	8
3.1 Förklaring av begreppet domän	8
3.2 Diglossi	9
3.3 Utbredning av domänförluster.....	11
3.4 Svenskans förlorar mark.....	12
3.5 Globalisering	13
3.6 Språkpolitiskt perspektiv på domänförluster	14
3.7 Sammanfattning	15
4. Hur ämnesundervisning på engelska påverkar skolresultat och samhälle.....	17
4.1 Engelska som språkämne	17
4.2 Skolans roll i språk- och undervisningspolitiken	18
4.3 Engelskspråkig ämnesundervisning inom högre utbildning.....	19
4.4 Förekomsten av SPRINT-undervisning i Sverige.....	21
4.5 SPRINT-undervisningens påverkan på elevernas resultat	22
4.6 Språkpolitiskt perspektiv på SPRINT-undervisning.....	25
4.7 Attityder till SPRINT-undervisning	25
4.8 Demokratiskt perspektiv på engelskans inflytande	29
4.9 Sammanfattning	31
5. Diskussion	32
5.1 Polarisering i samhället som ett resultat av domänförluster till engelska.....	32
5.2 Engelskspråkig ämnesundervisning och samhället	33
5.3 Resultat av SPRINT-undervisning.....	34
5.4 Vidare forskning.....	35
6. Litteratur	36

1. Inledning

Engelskan är ett globalt dominerande språk som breder ut sig allt mer även i Sverige, den tillåts att ta mer plats i samhället och hur det påverkar svenskan är ännu oklart. Svenska språket är ett starkt och livskraftigt språk och det gemensamma samhällsspråket i Sverige. Det är idag få personer som tror att svenskan skulle gå mot språkdöd menar Karlsson (2013, s.333).. Trots detta är samhällsdebatten kring engelskans påverkan och hot mot svenskan ständigt pågående och Kommittén för svenska språket (SOU 2008:26, s.167) har, på förfrågan av regeringen, tagit fram ett förslag till handlingsprogram för att bevara svenska språket. Sverige har också fått en tydlig språkpolitik med målet att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, gemensamt för samtliga samhällsmedborgare. Engelskan är ett globalt dominerande språk och påverkar det svenska språket på tre utskiljande vis: importerade ord (s.k. lånord), skiftningar mellan engelska och svenska i samma eller nästan samma samtals- och skrivsituation (s.k. kodväxling) samt övergång till engelska som verksamt språk inom vissa områden eller domäner (s.k. domämförlust). Den senare formen av påverkan på språket innebär att en språkdomän för svenskan går förlorad till engelskan (Josephson 2004b, s.7). Lånord, kodväxling och domämförluster är tre skilda språkliga fenomen och värderas olika språkpolitiskt. Medan lånord och kodväxling är till största delen välkomna tillskott i språket utgör domämförluster ett hot mot svenska språket och riskerar att skapa större sociala klyftor samt göra klasskillnaderna mer markerade än tidigare (Josephson 2004b, s.8). Genom det ökade antalet engelska lånord, mer kodväxling och en ökad risk för domämförluster märks det engelska inflytandet på svenska språket allt mer (SOU 2008:26, s.43). Den språkpolitiska debatten har under de senaste åren påpekat att den ökade risken för domämförluster har blivit märkbar inom högre utbildning och forskning, domämförluster kan leda till att ett språk dör ut (SOU 2008:26, s.44). Användningen av engelskan har även expanderat i gymnasieskolan där ämnesundervisning numera finns att tillgå på engelska. Den här typen av undervisning kallas för SPRINT, språk och innehållsintegrerad inläring och undervisning (Karlsson 2013, s.331). Det är mest populärt att välja den typen av undervisning bland de högt studiemotiverade eleverna som har goda ämneskunskaper och som sedan innan har en bra engelska (Hyltenstam 1999, s.225). Ur ett språkpolitiskt perspektiv diskuteras det om SPRINT-undervisning är ett hot eller en möjlighet med avseende på elevers inläring av språket och ämnet och att ändå kunna behålla utvecklingen av svenskan. Samtidigt förs en diskussion om vad det kan få för konsekvenser ur ett samhällsligt perspektiv (Falk 2001, s.22).

1.1 Syfte

Mot bakgrund av inledningen är det vårt syfte att ta reda på vad språkforskare anser om hur domändeförluster påverkar språket och samhället samt ta reda på vilka faktorer som påverkas när ämnesundervisningen i skolan förs på engelska istället för svenska. Vi vill vidare undersöka vad forskningen säger om undervisningsformen SPRINT, där ämnesundervisningen sker på engelska, och hur det påverkar elevernas resultat samt vilka effekter sådan undervisning kan sägas få på samhällsnivå.

1.2 Frågeställning

- Vad säger forskningen om domändeförlusters påverkan på svenska språket och samhället?
- Vilka faktorer påverkas när ämnesundervisningen förs på engelska istället för svenska enligt forskning?

1.3 Disposition

Studien är indelad i fem kapitel: Inledning, Tillvägagångssätt och genomförande, Domändeförlusters påverkan på språk och samhälle, Hur ämnesundervisning på engelska påverkar skolresultat och samhälle och Diskussion. Inledningen presenterar studiens syfte utifrån två forskningsfrågor. Tillvägagångssätt och genomförande förklarar på vilket sätt vi har undersökt forskningsläget. I kapitel 3 och 4 besvarar vi våra forskningsfrågor med hjälp av den undersökta litteraturen. Slutligen diskuterar vi de mest centrala faktorerna kring våra frågeställningar.

2. Tillvägagångssätt och genomförande

2.1 Urval och avgränsningar

Vi har använt oss av följande sökord: *låneord, lånord, lånord engelska, kodväxling, engelska i svenskan, sociolingvistik, sociolinguistics, engelskan i Sverige, code-switching, domänförlust, svengelska, swenglish* och *bilingualism*. De sökmotorer vi använde oss av är: *Libris, ERIC, UniSearch, SwePub* och *Diva*. Våra sökningar gav flest träffar på tidigare studenters examensarbeten och genom dem hittade vi källor som vi tyckte lät fortsatt relevanta för oss och sökte vidare. Vi fann ett flertal artiklar och böcker rörande vårt område, som vi lånade eller laddade ner och sedan har granskat. Vi valde de texter som fokuserade på engelskans påverkan på svenskan utifrån begreppet domänförlust. Vi har hållit oss till Sverige, dvs. den svenska språkpolitiska debatten och engelskan i svenska klassrum. I de texter och böcker vi läst är det återkommande teman och resonemang, där flera författare presenterar samma eller liknande information. När vi började söka var vi inriktade på ämnesområdet standardsvenska och språkavvikelser. Sökningen ledde oss sedan vidare in på engelskans påverkan på svenskan i form av lånord och sedan vidare in på domänförlust.

Den här typen av uppsats kan se ut på flera sätt. Vi har valt att utforma vår uppsats som en litteraturstudie eftersom det på området finns begränsat med vetenskapliga artiklar och evidensbaserad forskning. När vi läste all funnen litteratur kategoriserade vi den i en läslogg och utgick sedan från detta när vi komponerade vår text. De övergripande teman vi utgick från var de mest centrala i den litteratur vi läste. Vi har valt att använda oss av texter som är författade av de centrala namnen inom språkforskningen idag. Texterna är till största del vetenskapliga texter som publicerats i antologier. Vi bygger också mycket av vår text på rapporterna *Värna språken – förslag till språklag* och *Mål i mun: förslag till handlingsprogram för svenska språket* från Statens offentliga utredningar. Språkdomäner är någonting mycket abstrakt och svårdefinierat och det finns begränsat med evidensbaserad forskning inom området. Det har därför blivit nödvändigt för oss att lyfta fram andra former av vetenskapliga texter såsom utredningar, rapporter och undersökningar för att försöka besvara våra frågeställningar. Dessa texter är författade av de främsta språkforskarna som är verksamma inom det här fältet. En del av det vi redogör för är dessa forskares teorier, resonemang och egna erfarenheter. Det finns inte många vetenskapliga artiklar att tillgå men vi upplevde att ämnet är mycket intressant och vi valde således att gå vidare och försöka reda i våra frågeställningar med annan litteratur som grund. Den forskning som vi tagit del av kan

till viss del sägas vara något daterad. Studierna gjordes till övervägande delen mellan år 1999-2009 och det blir således svårt att säga vad som har skett sedan dess. Dagens läge är därför svårbedömt. Den språkpolitik och handlingsplan som kom i samband med dessa studier har ännu inte fått någon utförlig uppföljning och utvärdering, därför är det problematiskt att avgöra om dessa satsningar fått önskad effekt.

Inledningsvis är vår uppsats en begreppsutredning där vi förklarar ingående vad begrepp som domäner, domänförlust och diglossi innebär. Dessa är centrala begrepp inom den språkvetenskapliga diskursen och är således nödvändiga att förstå för att kunna besvara våra frågeställningar.

2.2 Självvärdering

Vi har båda sökt litteratur, tillsammans bearbetat innehållet och fört gemensam läslogg. I analysarbetet har vi fört en löpande dialog och diskussion samt gemensamt kommit fram till viktiga slutsatser. När vi sedan skrivit texten har vi utgått från den gemensamma läsloggen och de saker vi tillsammans beslutat som de viktigaste när vi diskuterade ämnet. Vi delade upp arbetet med textproduktionen så att vi skrev varsitt svar på olika frågor och sedan vävde samman våra texter så att de blev heltäckande och fick en bra disposition.

3. Domänförlusters påverkan på språk och samhälle

I det här kapitlet har vi för avsikt att besvara vår första frågeställning: Vad säger forskningen om domänförlusters påverkan på svenska språket och samhället? Under 3.1 inleder vi med en förklaring av begreppen domän och domänförlust. Vidare under 3.2 redogör vi för begreppet diglossi och hur ett diglossisamhälle skulle se ut i Sverige. Rubrik 3.3 berör på vilket sätt engelskan breder ut sig och resulterar i domänförluster. I 3.4 förklarar vi inom vilka samhällsområden svenskan får stå tillbaka när engelskan breder ut sig. Vidare under 3.5 redogör vi för globaliseringens påverkan på svenska språket och engelskans roll. Slutligen under 3.6 redogör vi hur den svenska språkpolitiken förhåller sig till engelska språket.

3.1 Förklaring av begreppet domän

Här kommer vi att förklara begreppen domän och domänförlust. Begreppet domän är ett centralt begrepp i den språkvetenskapliga diskursen och är nödvändigt att förstå för att kunna föra en diskussion om engelska språkets påverkan på svenskan idag. Begreppet introducerades av språksociologen Joshua Fishman på 1960-talet (SOU 2008:26, s.44). En domän kan beskrivas som språksituationer som har ett antal avgörande egenskaper gemensamt: platsen, talarnas förhållande till varandra samt syftet med det språkliga utbytet (Josephson 2004b, s.12). Vidare förklarar Josephson att skolan, familjen, domstolarna och tävlingsidrotten är exempel på några typiska domäner. Han menar att en domän kan vara mer eller mindre omfattande. Arbetslivet är en omfattande språkdomän medan exempelvis vetenskapliga artiklar inom ett särskilt område är en mer specifik domän. Salö (2012, s.23) problematiserar domänbegreppet och konstaterar att domäner är svåra att avgränsa i och med deras abstrakta natur. Fortsättningsvis hävdar Salö att det som avgör språkvalet i olika sammanhang inte nödvändigtvis behöver vara domänkomponenter som plats, ämne och rollrelation. Följaktligen är det svårt att definiera förluster, varför det är oklart vad begreppet domänförlust egentligen innebär: förlorade uttrycksmöjligheter eller att nationalspråken ersätts med andra språk i vissa bestämda samhällsfunktioner (Salö 2012, s.23).

När ett språk helt har ersatts med ett annat inom en samhällsfunktion, en domän, kan en domänförlust konstateras (SOU 2008:26, s.44). Josephson (2004b, s.13) vidareutvecklar det resonemanget och menar att det är tal om en domänförlust när ett språk inte längre kan användas inom en specifik domän. Hyltenstam konstaterade 1999 (s.208) att svenskan visserligen var på tillbakagång inom vissa områden, exempelvis hade då både amerikansvenskan och estlandssvenskan försvunnit, men han menade att det inte fanns någon

risk för att detta skulle ske med svenskan i Sverige. I Sverige var det fortfarande majoritetens språk, enligt Hyltenstam, och allt tydde på att det skulle fortsätta vara ett livskraftigt språk trots det starka inflytandet från engelskan. Karlsson (2013, s.330) framhåller att svenskan historiskt sett har utökat sina domäner under en lång tid, men att vi idag verkar vara inne i en motsatt process där svenskan fortlöpande förlorar mark till engelskan. Detta sker främst inom forskningsvärlden och då framförallt naturvetenskap, teknik och medicin, samt inom högre utbildning. Det har blivit allt mer förekommande att man inom många discipliner publicerar sig på engelska och de engelska texterna har kommit att dominera inom kurslitteratur (Karlsson 2013, s.330). Börestam & Huss (2001, s.71) skriver att svenskan historiskt sett har stått under utländskt inflytande i perioder. De menar att detta är i högsta grad en frivillig process där samhällets attityder till det långivande språket har lett till att en påverkan kunnat ske. Ofta har de långivande språken varit världsspråk förknippade med hög status. Idag står svenskan inför en omfattande påverkan av engelska språket. Denna påverkan förklarar Lainio (2013, s.303) är både kvalitativt och kvantitativt annorlunda i jämförelse med tidigare påverkan från andra språk. Vidare anser han att den engelska kulturen är djupt integrerad i det svenska samhället och att det finns en stor kulturell identifikation med kulturen som det engelska språket bär med sig. Lainio (2013, s.303) kommer fram till att om engelskan fortsättningsvis används i lika hög grad, framförallt i kombination med den höga prestige som allt mer förknippas med språket, så kommer svenskan med största sannolikhet att utmanas mer av engelskan idag än av tidigare språkkontakter.

3.2 Diglossi

I Sverige är det svenskan som är majoritetsspråk och parallellt med svenskan finns det fem erkända minoritetsspråk. Här redogör vi för begreppet diglossi och hur ett diglossisamhälle skulle se ut i Sverige. Idag är engelskan ett stort språk och Hyltenstam (1999, s.211) skriver att förlusten av funktionsdomäner från svenskan till engelskan sker parallellt med att de som idag talar något av minoritetsspråken i Sverige har blivit tvåspråkiga. De använder sig av sitt minoritetsspråk i en del språkliga domäner medan svenskan tar över inom andra domäner. Han hävdar att i dessa domäner blir det en naturlig vana att alltid använda majoritetsspråket svenska, därför utvecklas inte minoritetsspråket inom dessa domäner och de språkliga uttrycken förloras till majoritetsspråket (Hyltenstam 1999, s.211). SOU (2002:27, s.47) menar att en konsekvens av svenskans domänförluster blir att allt fler människor blir tvungna att använda engelska istället för sitt modersmål i allt fler situationer. De framhåller risken för att

dessa påtagliga domänförluster kan ge upphov till kommunikationsproblem i Sverige. Vidare varnar Lainio (2013, s.275) för risken för diglossi: den språkliga funktionella skiktning som uppstår när flera språk brukas, men har reglerade användningsmöjligheter. I sådana fall förklarar SOU (2002:27, s.50) att det är vanligt att det sker en uppdelning i hög- respektive lågspråk. Högspråket är då det språk som brukas i formella och officiella sammanhang medan lågspråket används i hemmet och närmiljön etc.

För Sveriges del skulle den språksituationen innebära att svenskan får funktion som lågspråk medan engelskans ställning blir högspråk. Problemet med en diglossisituation har två sidor, skriver SOU (2002:27, s.50). För det första kan man arbeta för att minska diglossitendensen genom att hävda lågspråkets bruk, för det andra kan man skapa lika förutsättningar för alla att utveckla goda kunskaper i högspråket. Josephson (2004b, s.16) instämmer att hotet av domänförluster skulle kunna resultera i att svenska samhället skulle formas av diglossi. Han konstaterar att svenskan löper risk att förlora domäner inom en snar framtid men menar att det inte finns någon anledning att tro att svenskan kommer att försvinna helt, ”[m]en i värsta fall kommer svenskans domäner att inskränkas till de mycket vardagliga och några få högtidliga” (Josephson 2004b, s.19). Han menar således att vi skulle använda oss av svenskan (lågspråk) i hemmet, när vi dansar runt midsommarstången, vid dop och bröllop. Alla andra viktiga sammanhang skulle föras på engelska (högspråk). Ett samhälle av det slaget säger man präglas av diglossi (Josephson 2004b, s.19). Josephson (2004b, s.16) förklarar att det första tecknet på att ett språk tappar livskraft är när ett diglossiförhållande uppstår, då en eller fler domänförluster har skett. SOU (2002:27, s.50) skriver att förlust av domäner kommer med tiden påverka flera domäner då uttryckssätten upphör och försvinner först i skriftspråket och sedan i tal. När ingen längre talar svenska som förstaspråk har det dött ut. Tidigare erfarenheter från diglossiska samhällen visar att kunskaperna i högspråket som regel är ojämnt fördelade och att det ofta är de socialt starka grupperna i samhället som bättre klarar av att använda högspråket, i detta fall engelskan (SOU 2002:27, s.50).

Karlsson (2013, s.332) tror att vi i många avseenden redan är på väg mot en situation där engelskan är högspråk i Sverige. Hon styrker SOU:s resonemang och skriver att engelskan kan komma att bli det språk som förknippas med högre utbildning och en yrkesmässig karriär. Även Karlsson understryker att engelskkunskaperna är ojämnt fördelade i Sverige och hon förutspår att de kommer att vara ojämnt fördelade under en lång tid framåt. Detta riskerar att generera en språk- och samhällssituation där en språkgräns läggs till övriga sociala skillnader,

vilket skulle öka klyftorna mellan olika samhällsgrupper (Karlsson 2013, s.332). Josephson (2004b, s.20) framhåller att det finns flerspråkiga språksamhällen som fungerar väl, exempelvis Schweiz, men att en förutsättning för att det ska fungera är att hela befolkningen behärskar båda språken mycket bra. Sådana förhållanden är dock svåra att skapa om det råder diglossi mellan två språk. Även Josephson visar på risken med diglossi som skulle ge en klyfta mellan majoriteten av folket och en liten grupp med högutbildade i Sverige. Risken är att engelskan blir ett elitspråk för de som har en högre utbildning, reser mycket och använder högskolan dagligen. Josephson konstaterar också att denna grupp av högutbildade har en benägenhet att lägga monopol på högprestigedomäner som forskning, finansförvaltning eller företagsledning. Detta resulterar i att befolkningsmajoriteten hamnar utanför (Josephson 2004b, s.20).

3.3 Utbredning av domänförluster

Här berör vi på vilket sätt engelskan breder ut sig och resulterar i domänförluster. Sedan andra världskriget har engelskan fått en dominerande ställning i hela världen. Engelskan har blivit det främsta instrumentet inom internationella kontakter och denna dominerande ställning har skapat oro i många länder där man är rädd för att ens eget språk ska dö ut, skriver Hyltenstam (2004, s.36). Samtidigt är engelskan ett populärt språk och språkinläringen har riktats allt mer mot engelskan (Hyltenstam 2004, s.37). SOU (2002:27, s.49) menar att det är av stor vikt att uppmärksamma tendenser till domänförluster annars kan svenska komma att framstå som ett mindre rustat språk än engelska om ”engelska dominerar inom nya och ’heta’ områden”. Sharp framhöll redan 2001 (s.1) att det engelska språket var hett debatterat i Sverige. Forskare har diskuterat om engelskan faktiskt hotar svenska språkets överlevnad och det har fått mycket uppmärksamhet inom den akademiska diskussionen. Eftersom svenskarna idag skattar sina engelskkunskaper högt samtidigt som de har en hög uppskattning av engelska, kan de tro att det skulle vara problemfritt att föra in engelska som verksamhetsspråk i Sverige, men det är tyvärr ett av de största problemen för det svenska språksamhället idag (Josephson 2004a, s.132). Forskare har olika teorier om var hotet kommer ifrån, vilka domäner som är hotade och vad det kommer att resultera i för det svenska språket. De diskuterar vad som skulle hända om vi förlorade domäner, hur språket kommer se ut och hur det påverkar hela samhället. Engelskans påverkan på svenskan ses inte av alla som något positivt. Diskussionen om domänförluster har till största delen handlat om engelskans inflytande på svenskan och hur svenskans ställning kommer se ut i framtiden. Således har diskussionen kretsat kring om

engelskan begränsar de funktionsdomäner som gör svenskan användbar (Hyltenstam 1999, s.212).

Håkansson (2003, s.87) poängterar att för den ökande internationaliseringen är det positivt att svenskar behärskar engelska, men menar vidare att det är negativt om engelskan tar över vissa domäner och svenskans betydelse minskar. Josephson (2004b, s.8) anser att domänförluster är ett hot och att hotet kan skapa klyftor i samhället och därför måste domänförluster motarbetas. Således ser även han domänförluster som något som påverkar svenska språket negativt. Om svenskan ska förbli ett samhällsbärande och användbart språk får inte engelskan tränga undan för stor del av det svenska språket och om det sker så har svenskan förlorat funktionsdomän till engelskan (SOU 2002:27, s.48). Josephson (2004b, s.19) menar att om en del domäner försvinner som är bärande för svenska språket och alla inte kan engelska så kommer inte de personerna att över huvud taget kunna kommunicera inom de domäner som försvinner från svenskan och språket skulle inte längre vara samhällsbärande. Men Håkansson (2003, s.87) uppmärksammar att förutom svenskan så är engelska det språk som har starkast ställning i Sverige och av vissa har det kommit att räknas som ett andraspråk, vilket innebär att engelskan är ett språk som inte bara förekommer i undervisningen utan även utanför skolan. SOU skriver i bilaga 2 (2002:27, s.13) att flera informanter i Nygårds undersökning tror att engelskan kommer att ta över allt mer. Vissa av dem ser det som positivt och är då av åsikten att man bör främja tvåspråkighet eller tycker att vi skulle vara helt enspråkigt engelsktalande.

3.4 Svenskan förlorar mark

Forskarna har merendels gemensam uppfattning om vilka funktionsdomäner det är som hotas mest av engelskans utbredning. Här förklarar vi inom vilka samhällsområden svenska får stå tillbaka när engelskan breder ut sig. Svenskan förlorar domäner till engelskan inom t.ex. ekonomi och vetenskap, skriver Einarsson (2009, s.70). Han ifrågasätter hur det ska kunna fungera för t.ex. personal inom sjukvården om de inte kan formulera sin expertkunskap på svenska. Hyltenstam (1999, s.213) skriver att engelska används inom näringslivet, i reklam, inom stora företag och oftast brukas vid konferenser. Vidare anser Hyltenstam (1999, s.215) att medicin, odontologi och matematiska-naturvetenskapliga ämnen är de som är internationaliserade och moderna, dvs. förs på engelska, men att det ännu går att skriva på svenska vilket föredras i samhällsvetenskap, humaniora och juridik. Användningen av engelska språket påverkar risken för domänförluster och den språkpolitiska debatten har

framhållit att den märkbara utvecklingen sker inom högre utbildning och forskning (SOU 2008:26, s.44).

Svenska språket är en del av ett samhälle där globalisering och internationalisering är pågående processer. Engelskans ställning stärks av detta och det kan innebära ett potentiellt hot mot svenskan, framförallt inom vetenskapen men på sikt även inom andra domäner (Josephson 2004b, s.16). Salö (2010, s.15) skriver att inom vetenskapen har engelskan som högstatusspråk kommit att dominera i allt högre grad. Salö (2010, s.15-16) skriver att under 1990-talet var den största delen av svenska avhandlingar författade på engelska och att man då uppmärksammade att detta påverkade det vetenskapliga skriftspråket. Speciellt inom naturvetenskapliga och tekniska områden höll svenskan på att tyna bort, men skiftet av språk märktes även inom andra ämnen. Han tar upp en undersökning gjord av Gunnarsson och Öhman år 1997, där man kunde se att det inte bara var publiceringsspråket som var påverkat av engelskan utan också undervisningsspråket. Man konstaterade även att en funktionsuppdelningen var nära inom naturvetenskapen: svenska som lågspråk för popularisering och undervisning på lägre nivå samt engelska som officiellt högspråk i vetenskapliga sammanhang (Salö 2010, s.15-16). Josephson (2004b, s.16) anser att det är både bra och en nödvändighet att använda engelska exempelvis när man ägnar sig åt utrikeshandel eller forskning. Däremot betonar han att om vi alltid talar och skriver på engelska i den typen av sammanhang är vi illa ute (Josephson 2004b, s.13). Josephson (2004b, s.14) hävdar att det är just dessa domänförluster man vill motarbeta, mestadels inom forskning och arbetslivet. Han konstaterar att områden som inte står inför samma hot är ungdomsskolan och politiken. SOU (2008:26, s.42) skriver att Språkrådet gjorde en bedömning att även om domänförluster hotar så är svenska språket stabilt, de kommande hundra åren kommer det att vara sig likt. Då ansåg de att vi i Sverige hade en väl sammanhållen språkgemenskap genom den höga läs- och skrivkunnigheten, en rik litteratur inom ett flertal områden, kompletta ord- och grammatikböcker av hög kvalitet, en lång historia som är väldokumenterad och att svenskan internationellt sett har många talare. Dessa var utgångspunkterna för bedömningen av svenska språkets ställning (SOU 2008:26, s.42).

3.5 Globalisering

Sverige är en del av än allt mer internationaliserad och globaliserad värld. Detta är pågående processer som får en stor påverkan på språk och samhälle. Vi redogör för globaliseringens

påverkan på svenska språket och engelskans roll i Sverige. SOU (2008:26, s.43) redogör för en tidigare utredning *Mål i mun*, bilaga 3, där Hyltenstam menar att engelskan gradvis har kommit att bli det naturliga språket vid internationella kontakter av alla de slag. I globaliseringsprocessen är engelskan en integrerad del. För det svenska samhället innebär det ett ökat behov av kunskaper i engelska (SOU 2008:26, s.43). SOU (2002:27, s.217) poängterar att engelskkunskaper är viktiga av flera skäl. De konstaterar att det för den enskilde individen ger en öppning till andra kulturer, det underlättar i möten med andra människor samt att det kan öka individens självförtroende. Ur samhällssynpunkt är kunskaper i engelska viktigt för att medborgarna ska möta de krav som ställs i och med internationaliseringsprocessen. Det behövs goda kunskaper i engelska inom näringsliv, förvaltning, forskning, utbildning etc. (SOU, 2002:27, s.217). Ett språk utvecklas och förändras som en följd av samhällets utveckling och språkets talare.

SOU (2008:26, s.39) poängterar att det i Sverige sker ett tilltagande utbyte och samarbete över nationsgränserna i och med internationaliseringen, både för den enskilde individen och för näringslivet och den offentliga verksamheten. Studier utomlands har ökat och många svenska företag bedriver verksamhet världen över. Denna utveckling leder till ett krav på möjligheter att kommunicera över språkgränserna, vilket har lett till att engelskan har blivit vår tids gemensamma språk. Om detta får pågå kommer svenskans utveckling efter en tid att avstanna inom de områden där engelskan tagit över. Inga nya termer kommer att uppstå, textmönster för vetenskapliga texter på svenska går förlorade och en någorlunda avancerad samhällsdiskussion på det specifika området kan inte längre föras på svenska (Josephson 2004b, s.13). Internationaliseringsprocessen är oundviklig menar Josephson (2004a, s.127) och det är således en självklarhet att Sverige är och kommer att förbli mångspråkigt.

3.6 Språkpolitiskt perspektiv på domämförluster

Här diskuterar vi hur den svenska språkpolitiken förhåller sig till engelska språket. Svenska språkets ställning är inte längre självklar och man kan se markanta skillnader bara man går tillbaka några decennier i tiden. Därmed blir det tydligt att vi måste värna om vårt gemensamma språk och att det ska vara svenska är givet (SOU 2008:26, s.40). Svenskan är ett litet språk i EU och samtidigt som engelskan och IT påverkar allt mer oroar sig allt fler för vad som kan hända med vårt språk hävdar Einarsson (2009, s.69). SOU (2008:25, s.167) skriver att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk enligt ett nationellt

språkpolitiskt mål. Detta innebär att svenskan ska kunna brukas inom samtliga samhällsområden. För att det ska vara möjligt krävs det att det fortsätter utvecklas ord, termer och begrepp på svenska som stimulerar utvecklingen inom olika domäner (SOU 2008:25, s.167). Bakgrunden till detta språkpolitiska mål är att svenskan gradvis förlorar domäner till engelskan. Einarsson (2009, s.70) förklarar att i den svenska skolan har det exempelvis blivit mer utbrett med undervisning på engelska. Ett flertal domäner inom det svenska språket är drabbade av domänförlust och om vi inte gör något åt det nu kommer vi förlora begrepp, fler domäner och slutligen leva i ett diglossisamhälle (Einarsson 2009, s.70). Hyltenstam (1999, s.232) anser dock att ”[h]ur snabbt processen kommer att ske och hur långt den kommer att gå är omöjligt att uttala sig om”, men han förutspår att engelskan får en allt starkare roll i Sverige. Trots hotet mot svenska språket är det få som tror att svenskan inte kommer leva kvar om ca 100 år. Karlsson (2013, s.333) menar att i jämförelse med andra språk i världen är svenskan ett stort och starkt språk. ”Det är knappast så att någon på allvar menar att svenskan hotar att dö ut som språk inom överskådlig tid” (SOU 2008:26, s.40).

SOU (2002:27, s.51) framhåller att det är en självklarhet att det behövs goda kunskaper i engelska för att Sverige ska kunna stå sig på den internationella marknaden och det är ett rimligt antagande att engelskan kommer att spela en dominerande roll inom naturvetenskapen. Med detta sagt menar SOU (2002:27, s.51) att det även måste vara möjligt att bruka svenska när så önskas. Det handlar således språkpolitiskt om en dubbel roll för svenskans del: svenskan som majoritets- och minoritetsspråk som ska hållas i jämvikt så att svenskans ställning som samhällsbärande språk bibehålls, samtidigt som den språkliga mångfalden främjas. Lindberg (2009, s.10) menar att engelska är det globala världsspråket och är majoritetsspråk över svenskan och svenskan har majoritet över andra talade minoritetsspråk i Sverige. Det blir ett maktperspektiv som är viktigt att beakta utifrån vårt demokratiska samhälle. För att ytterligare komplicera denna språkliga balansgång behöver behärsknigen av engelska främjas för att Sverige ska kunna vara en del av den globala kommunikationen (Lindberg 2009, s.11).

3.7 Sammanfattning

Domänförlusters påverkan på språk och samhälle är stor. Klyftorna i samhället ökar när medborgarna står olika långt ifrån engelska språket, eftersom engelskan tillåts ta mer plats och är nödvändig att förstå för att ta del av vissa samhällsområden. Engelska språket är

centralt inom den internationella marknaden och har därför en viktig roll i samhället. Utbredningen av engelska får dock inte ske på bekostnad av svenska språket. Domämförluster är ett verkligt hot som styrks av den språkpolitik som kommit av ett resultat av engelskans inflytande. Globaliseringen är en stor del av det som driver den här domämförlustprocessen framåt.

4. Hur ämnesundervisning på engelska påverkar skolresultat och samhälle

I detta kapitel har vi för avsikt att besvara vår andra frågeställning: Vilka faktorer påverkas när ämnesundervisningen förs på engelska istället för svenska enligt forskning? Inledningsvis under 4.1 förklarar vi vad engelskan har haft för roll som språkämne i skolan. Under 4.2 redogör vi för vilken roll skolan kan sägas ha i både språk- och undervisningspolitiken. Vidare i 4.3 behandlar vi hur undervisning på engelska ter sig inom högre utbildning. I 4.4 förklarar vi vad språk- och innehållsintegrerad undervisning är samt hur utbredd den är i Sverige. Fortsättningsvis under 4.5 skildrar vi vilket resultat eleverna inom språk- och innehållsintegrerad undervisning får både gällande ämnes- och språkkunskaper. Under 4.6 diskuterar vi språk- och innehållsintegrerad undervisning utifrån ett språkpolitiskt perspektiv. I 4.7 redogör vi för hur språk- och innehållsintegrerad undervisning har bemötts av lärare, elever och vårdnadshavare. Slutligen i 4.8 diskuterar vi skolans demokratiuppdrag i relation till ämnesundervisning på engelska.

4.1 Engelska som språkämne

Här kommer vi att förklara vad engelskan har haft för roll som språkämne i skolan. Engelskan har en självklar del i svenska skolan idag. Det har varit obligatoriskt som främmande språk i svenska skolan under en lång tid och det var när enhetsskolan tillkom på 1950-talet som engelskan infördes som obligatoriskt ämne från och med årskurs fem för samtliga elever (Håkansson 2003, s.91). Hyltenstam (2004, s.52) skriver att engelskan under de senaste decennierna har ökat i användning inom den svenska skolan och då främst inom högre utbildning men även i gymnasieskolan samt till viss del på lägre utbildningsnivåer. Hyltenstam konstaterar vidare att det är viktigt att notera att engelskkunskaperna idag är mycket mer utbredda hos de svenska samhällsmedborgarna. Han menar att de är så pass utbredda att det idag är relevant att fråga sig om engelskan verkligen har rollen av ett främmande språk i Sverige eller om det rent av fungerar som ett andraspråk. Tidigare har det inte funnits några tvivel om engelskans roll, det har varit ett främmande språk som lärts ut för att kunna användas framförallt vid internationella kontakter med talare av andra språk än svenska. Hyltenstam hävdade 2004 (s.52) att det finns viss grund för att engelskan nu är på väg att ta rollen av ett andraspråk. Ett språk som det blir nödvändigt för samtliga människor i Sverige att behärska för att kunna möta de kommunikationskrav som dagligen ställs i vardags- och arbetslivet.

Hyltenstam (1999, s.233) konstaterar att det finns en mycket positiv syn på det engelska språket och han anser att det inom skolvärlden speglas genom dess oreflekterade förhållningssätt till bruket av engelskan. Hyltenstam (2004, s.53-54) menar att intresset att lära sig engelska är stort. En av anledningarna till det är engelskans höga status internationellt samt att svenska språket endast talas i ett begränsat språkområde. Hyltenstam poängterar vidare att det är viktigt att beakta att svenskan är närbesläktad med engelskan och de är mycket lika språkligt vilket gör det förhållandevis enkelt för svensktalande att lära sig engelska. Einarsson (2009, s.52) förklarar att ett språks instrumentella värde avgörs bl.a. av i vilken grad kunskaper i språket leder till arbete. I Sverige är det fortfarande i första hand svenskan som används som ett redskap för att uppnå det målet. Dock betonar Einarsson att engelskans höga värde syns tydligt i och med dess plats som obligatoriskt ämne i skolan. Likt Einarsson menar Hyltenstam (1999, s.213) att det är genom kunskaper i engelska som svenska samhällsmedborgare får tillgång till högre utbildning samt ledande delar av yrkeslivet.

4.2 Skolans roll i språk- och undervisningspolitiken

Skolan har en viktig roll i både språk- och undervisningspolitiken, vilket vi nu kommer förklara. Sverige har under flera decennier gjort stora satsningar på befolkningens engelskkunskaper genom språkundervisningen i skolan med en rad positiva resultat, skriver Hyltenstam (2004, s.57-58). Möjligheterna till internationella kontakter har ökat vilket gynnar samhällsutvecklingen och framförallt har det gett enskilda individer tillfälle till både professionell och personlig kommunikation med talare över nationsgränserna. Språkkapitalet hos den svenska befolkningen har alltså ökat som en direkt effekt av skolans språkundervisning i engelska. Hyltenstam (2004, s.58) förklarar vidare att tidigare har skolans engelskundervisning främst betraktats som en utbildningspolitisk fråga snarare än en språkpolitisk. Det torde vara ett av skälen till att frågan inte tidigare har sammanförts med övriga språkpolitiska frågor. Hyltenstam (2004, s.60-61) betonar att det i allra högsta grad handlar om en språkpolitisk fråga när vi diskuterar engelskans roll i skolan. Han menar att man behöver göra ett ställningstagande gällande huruvida skolan ska arbeta aktivt med åtgärder som gör engelskan till ett andraspråk i Sverige eller om man ska fortsätta på den nuvarande linjen med utgångspunkten att engelskan är ett främmande språk. Att välja att betrakta engelskan som ett andraspråk i Sverige och utgå från det i undervisningen skulle för

skolans del innebära ett förhållnings- och arbetssätt där engelskan spelar en lika viktig och parallell roll med svenskan. Även Hult (2010, s.76) skriver att engelskan och svenskan bör förekomma parallellt i det svenska utbildningsväsendet då detta skulle kunna resultera i att svenskan får en högre status och kommer att förknippas med högre utbildning och vetenskap.

Trots skolans satsningar menar Hyltenstam (2004, s.60) att kunskaperna i engelska är vitt skilda hos den svenska befolkningen. Det mest jämlika i ett sådant läge vore att erbjuda mer omfattande engelskundervisning till samtliga samhällsmedborgare så att de får möjlighet att tillgodogöra sig kunskaper för en aktiv tvåspråkighet i svenska och engelska. Att enbart erbjuda en intensiv engelskundervisning till barn och ungdomar i skolan skulle skapa en klyfta mellan olika åldrar och generationer där den yngre generationen har tillägnat sig de redskap som krävs för att allsidigt kunna delta i det globaliserade samhället medan den äldre generationen hamnar efter på vissa områden. Avslutningsvis framhåller Hyltenstam (2004, s.61) att ett språkpolitiskt beslut som innebär att engelskan ges rollen som andraspråk i Sverige skulle ge extra kraft åt den tendens vi ser idag att engelska snabbt sprider ut sig globalt. Ett aktivt beslut som gör engelskan till andraspråk skulle få en rad konsekvenser på den pedagogiska verksamheten. Det skulle innebära att den ämnesbaserade undervisningen på engelska, som införts på några skolor, skulle utökas till att omfatta samtliga skolor. Engelskan och svenskan skulle behöva ges plats att finnas parallellt i samtlig undervisning. Om man däremot beslutar att behandla engelskan som ett främmande språk behöver undervisningen rätta sig efter det målet. Med det sagt innebär inte det att undervisningen måste hålla fast vid en ålderdomlig pedagogik. Tvärtom poängterar Hyltenstam (2004, s.61) att rönen för språkinläring och språkundervisning idag är långt mer nyanserade än för ett par decennier sedan.

4.3 Engelskspråkig ämnesundervisning inom högre utbildning

Vi kommer nu att behandla hur undervisning på engelska ter sig inom högre utbildning. SOU konstaterade 2002 (2002:27, s.81) att det i hög grad förekom inom högre utbildning och forskning. Framförallt inom naturvetenskap, teknik och medicin. Teleman (1992, s.12) gjorde en undersökning av språkvalet i 150 studenters doktorsavhandlingar vid Lunds universitet som visade att inom dessa ämnen, och fler därtill, var 76,6% av avhandlingarna publicerade på engelska. Telemans (1992, s.12) undersökning visar att det i stort sett är uteslutande engelska som används inom de naturvetenskapliga, medicinska och tekniska fakulteterna på

universiteten. Svenskan står sig dock bättre inom samhällsvetenskap, teologi, humaniora och juridik. Vidare presenterar SOU (2002:27, s.81) en undersökning av Gunnarsson & Öhman gjord 1997 som visade att språkbruket och valet av språk vid Uppsala universitet i stor grad var engelska, framförallt inom teknik, medicin, farmakologi och naturvetenskap.

Undersökningen redogjorde för att det främst var tydligt att man använde engelskspråkig undervisning, litteratur och produktion inom forskarutbildning och forskning. Inom den samhällsvetenskapliga och historisk-filosofiska fakulteten på Uppsala universitet visar undersökningen på en mer splittrad bild, men även där tar engelskan allt mer utrymme.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det som vetenskapligt språk sällan är svenska som används och inte heller andra främmande språk har någon stor roll. Det är således engelskan som dominerar till stor del som vetenskapligt språk.

SOU (2002:27, s.82) hänvisar till Gunnarsson år 1999 som menar att det sammantaget är engelska som används i renodlade vetenskapliga kontexter samt inom högre utbildning medan det för popularisering och lägre utbildning används mer svenska. Sammanfattningsvis skriver SOU (2002:27, s.82) att ett tydligt mönster inom användningen av engelska kan skönjas: ju högre upp i utbildningen man kommer, desto mer är det engelska som används som språk. När det gäller kurslitteraturen är det dock vanligt redan på grundutbildningsnivå att den är engelskspråkig, men efter grundkurserna ökar den engelskspråkiga litteraturen avsevärt. På forskningsutbildningarna är det nästan uteslutande kurslitteratur på engelska som används och både undervisning och seminarier är på engelska. Vidare skriver studenterna sina artiklar, rapporter och avhandlingar på engelska (SOU 2002:27, s.82). SOU (2008:26, s.170-171) instämmer i att förekomsten av engelska inom högre utbildning har ökat, speciellt inom de naturvetenskapliga områdena. Engelskans utbredning är inte enkom negativ; en positiv aspekt är att studenterna får möjlighet att nyttja de senaste böckerna och kan ta del av utländska forskares gästföreläsningar. Vad gäller kunskapsinhämtningen menar SOU att det finns vissa undersökningar som pekar på att valet av undervisningsspråk spelar liten eller obetydlig roll medan andra undersökningar pekar på negativa effekter när undervisningen sker på engelska istället för på studenternas modersmål. Dessa negativa effekter verkar till viss del vara tillfälliga enligt SOU då studenterna efter ett år har anpassat sig till engelska som undervisningsspråk och någon resultatskillnad inte längre syns.

SOU (2008:26, s.171) behandlar en kvalitativ studie av Airey, publicerad 2006, som genomfördes med 22 studenter som fick delta i fysiklektioner på både svenska och engelska.

Studenterna själva var av uppfattningen att språkvalet på lektionerna spelade liten roll för deras inläring men vid en mer ingående analys visade resultatet att studenterna mötte en rad problem till följd av språkvalet. Studenterna blev mindre benägna att både ställa frågor och svara på frågor när undervisningsspråket var engelska. Alltså ledde en engelskspråkig undervisning till att det muntliga gensvaret från studenterna minskade. Även interaktionen mellan lärare och studenter minskade enligt studien, istället ställde många studenter frågor till läraren först efter lektionen. Studien visar också att när undervisningsspråket var engelska krävdes det mer uppmärksamhet av studenterna på att anteckna och klara av själva skrivprocessen och fokuset försvann således från att förstå själva innehållet. Det krävdes extra arbete före eller efter lektionen för att studenterna skulle förstå lektionsinnehållet. När undervisningen istället skedde på svenska klarade de flesta mycket bättre av att anteckna och parallellt följa och förstå lektionens innehåll. SOU (2008:26, s.171-172) fortsätter att redogöra för Airyes undersökning som visade att vid interaktion mellan lärare och studenter, då läraren hjälper till att lotsa studenterna genom materialet under lektionens gång, upplevde studenterna att det blev enklare att förstå. SOU (2002:27, s.159) anser att en engelskspråkig undervisning kan resultera i att studenterna inte presterar så väl som de annars skulle kunna då det innebär en extra belastning att använda ett annat språk än sitt modersmål. Inom utbildning skulle det enligt denna teori innebära att resultaten blir sämre än de annars skulle blivit om undervisningen hade skett på svenska. Josephson (2004a, s.141) menar att denna tendens av dominerande engelskspråkig undervisning skulle kunna talas om som en nationell tragedi: ”[e]n generation kunskapsstörstiga, internationellt orienterade elever faller platt för engelskans höga status och låter sig snarare skolas till fördummade underhuggare i en monolitisk amerikansk kultur” (Josephson 2004a, s.141).

4.4 Förekomsten av SPRINT-undervisning i Sverige

Vi inleder här med att förklara vad språk- och innehållsintegrerad undervisning är samt hur utbredd den är i Sverige. SPRINT, språk- och innehållsintegrerad undervisning, är från början ett begrepp som Skolverket introducerade när de skulle tala om ämneundervisning som sker på engelska (Skolverket 2010, s.13). Den typen av undervisning har fått en allt större roll och finns idag på ett flertal skolor runt om i landet. SOU (2002:27, S.71) poängterar att svenska har sedan länge varit dominerande i svensk skola, men de senare åren har språk- och innehållsintegrerad inläring och undervisning fått ta mer plats. Målet med att ha undervisningen på engelska är att förbättra elevens färdigheter inom språket skriver SOU

(2002:27, s.71). Detta menar Håkansson (2003, s.91) är en fördel för eleverna genom att tiden med engelska språket ökar utan att engelsklektionerna blir fler. SPRINT är vanligast förekommande i gymnasieskolan men man kan se en tydlig spridning neråt i systemet skriver Karlsson (2013, s.331).

Det språk man vill förbättra inom SPRINT är i de flesta fall engelska, främst för det ökande intresset hos elever samt att man nu ser positivt på goda engelskkunskaper och vill utveckla dem vidare (SOU 2002:27, s.73). De vanligaste ämnena som är integrerade med SPRINT i grundskolan är de samhällsorienterande ämnena, musik och de naturorienterande ämnena medan de oftast berörda ämnena i gymnasieskolan är historia och matematik (SOU 2002:27, s.72). Undervisning på engelska är vanligast för de elever som går ett studieförberedande gymnasieprogram, vilket markerar klasskillnaderna mellan programmen i gymnasieskolan mer markant än tidigare (Einarsson 2009, s.70). SOU (2002:27, s.72) skriver att denna undervisning följer den svenska läroplanen, men vissa skolor följer International Baccalaureatprogrammet samt en del lokalt framtagna varianter. De berättar vidare att det inte finns någon reglering av villkoren för SPRINT-undervisning. Skolverket har lämnat förslag angående undervisning på ett annat språk men tidigare regering har inte genomfört några ändringar i väntan på utvärderingen av SPRINT. I gymnasieförordningen finns villkor fastställda att regeringen, efter ansökan, får bestämma om utbildningen får ske på annat språk än svenska (SOU 2002:27, s.73). Gymnasieelever hänvisas till SPRINT för fokus mot fortsatta studier, för att öka deras studiemotivation, förbättra kvalitén på språkundervisningen och efter elevens egen efterfrågan (SOU 2002:27, s.73).

4.5 SPRINT-undervisningens påverkan på elevernas resultat

När undervisningen i skolan övergår till att ske på engelska istället för på svenska är det flera faktorer som påverkas. Här kommer vi skildra vilket resultat eleverna inom språk- och innehållsintegrerad undervisning får både gällande ämnes- och språkkunskaper.

Kommunikativa färdigheter och grundläggande begrepp för språket bör först behärskas på modersmålet anser Imsen (2006, s.354). Det finns antydningar om att elevers svenskkunskaper skulle bli sämre pga. SPRINT-undervisning. De mest hotade områdena är ordkunskap, fackspråkliga termer och flödet i det skriftliga (SOU 2002:27, s.74). Einarsson (2009, s.70) fyller i med att svenska lärare oftast inte behärskar engelska på infödd nivå och pga. deras bristande kunskaper i engelska kommer även elevernas kunskaper brista. Man

kommunicerar det man kan istället för det man egentligen menar och Einarsson (2009, s.70) hävdar därför att svenskarna både som grupp och på individnivå kommer att upplevas som mindre intelligenta när de uttrycker sig på engelska. Josephson (2004b, s.14) menar att domäner kan klyvas eftersom engelska är ett språk med högre prestige, vilket medför högre status att läsa gymnasiet på engelska och samtidigt blir eleverna som läser på engelska de sämre gymnasisterna.

Alvtörn (2000, s.10) gjorde en textanalys av 73 uppsatser från fem svenska gymnasieklasser där tre av klasserna undervisades på engelska. Där kunde man se att elever som undervisas inom SPRINT till stor del gjorde fler språkliga fel än de elever som går i vanlig klass. I resultatet tolkar man det som att elever inom SPRINT har stannat av i sin utveckling av svenskkunskaper eller att de inom SPRINT-undervisning inte stimuleras nog (Alvtörn 2000, s.10) SOU (2002:27, s.74) tar också upp en undersökning av Falk år 2000 som uppmärksammar att elevers kommunikation genom SPRINT skulle komma att förändras. Elever växlar mellan svenska och engelska i sina ämnesstudier vilket leder till växling i språket som sker i kommunikation även utanför undervisningen. I en enkät framtagen av Hall år 1996, svarade eleverna att de väljer att kommunicera på engelska i ämnesspecifika sammanhang för att de inte kan termerna på svenska även om de dominerande är bättre på svenska (SOU 2002:27, s.74). Einarsson (2009, s.70) utvecklar detta genom att redogöra för Telemann och Westman som anser att ungdomar inte kommer att kunna tala inom alla domäner på svenska. De kommer förlora termer inom samhällslivet och de kommer heller inte bemästra termer inom politik, ekonomi, kultur, historia, natur och miljö, där domänen kommer förloras till engelskan pga. undervisning genom SPRINT. Generellt sett finns det en tveksamhet mot undervisning på främmande språk, utifrån perspektivet att fungerande språkkunskaper på annat språk tar lång tid att tillägna sig. Det tar uppemot tio år att utveckla språklig färdighet på ett andraspråk skriver Falk (2001, s.16-17).

Josephson (2004a, s.140) skriver att elever som har ämnesundervisning på engelska har något sämre studieresultat än motsvarande elever som läser på svenska. Hyltenstam (1999, s.225) hävdar att fackordsterminologin blir bättre hos elever inom SPRINT. Däremot blir deras fackordförråd på svenska sämre framför allt inom fysik och teknologi. Det kan bero på att lärare som undervisar i ämnena på engelska är utbildade i ämnet på svenska och själva saknar termerna på engelska (Hyltenstam 1999, s.225). Josephson (2004a, s.140) har delvis gemensam åsikt med Hyltenstam det vill säga att främst inom ämnen som samhällskunskap

eller fysik, som är intellektuellt krävande och kulturellt beroende ämnen, har SPRINT-eleverna sämre resultat. Där sjunker ofta elevernas tempo och de har svårt att behandla ämnen på engelska. Ska man tänka abstrakt menar Josephson (2004a, s.140) att man behöver mer modersmål. Det positiva med engelskspråkiga klasser är att klyftan mellan pojkar och flickor minskar i de engelskspråkiga klasserna i jämförelse med andra klasser där pojkar är bättre på engelska pga. IT-genombrottet. Det som dock är avgörande är hur mycket eleverna brukar engelska utanför skolan hävdar Josephson (2004a, s.140).

I en rapport från Skolverket (2010), Undervisning på engelska: Utvärdering av en försöksverksamhet i grundskolan, beskrivs verksamheten med ämnesundervisning på engelska i grundskolan. Eleverna i verksamheten behövde inte ha några specifika förkunskaper i engelska, utan valde denna typ av undervisning av eget intresse. I utvärderingen av verksamheten ingick både kommunala och fristående skolor (Skolverket 2010, s.6). Skolverket (2010, s.7) skriver att eleverna med engelskspråkig undervisning hade bra resultat jämförbart med elever i ett nationellt genomsnitt. ”Resultaten för eleverna är i regel också bättre oberoende av elevens kön, svensk eller utländsk bakgrund respektive vilken utbildningsbakgrund elevens föräldrar har” skriver Skolverket (2010, s.8). I rapporten redovisas en utvärdering av verksamheten och syftet med utvärderingen var att kunna ge en aktuell bild av engelskspråkig undervisning i svensk grundskola idag, både på kommunala skolor och friskolor (Skolverket 2010, s.19). Tre olika typer av empiri användes för att ta reda på svaret: en enkätundersökning, en intervjustudie och statistik från Skolverkets uppföljningssystem (Skolverket 2010, s.20). Enkätundersökningen erhöll fullständiga svar från 39 av 42 aktuella skolor, intervjustudien genomfördes på sex stycken skolor med engelskspråkig undervisning och elevstatistiken från Skolverket berörde ca 8760 elever läsåret 2008/2009 (Skolverket 2010, s.21-23). Utvärderingen visade att elever möter verksamheter med varierad utformning beroende på vilken skola de går i, eftersom skolorna bedrivs i olika kommuner och verksamheten har varierade förutsättningar. Målsättningen för verksamheten var inte heller samma på alla skolor, men det ses inte som ett problem så länge undervisningen är likvärdig med annan undervisning. I jämförelsen gällande skolresultat kunde man se att elever med engelskspråkig undervisning jämfört med elever nationellt går ur skolan med bättre förutsättningar (Skolverket 2010, s.70).

4.6 Språkpolitiskt perspektiv på SPRINT-undervisning

Här diskuterar vi språk- och innehållsintegrerad undervisning utifrån ett språkpolitiskt perspektiv. Hyltenstam (2004, s.38) skriver att engelskan har en globalt stark position och i det svenska samhället har engelskans roll inom skolan växt till en språkpolitisk fråga. Även Lindberg (2009, s.13) instämmer i att det blivit en språkpolitisk fråga. Hyltenstam (2004, s.38) menar att för att Sverige ska vara med i den internationella utvecklingen är det av stor vikt att befolkningen har behöriga kunskaper inom många språk men främst engelska. Hyltenstam (2004, s.38) påpekar att det inte är den traditionella engelskundervisningen som är uppmärksammas utan främst SPRINT-undervisning i gymnasieskolan men även grundskolan. Utfallet av SPRINT-undervisning på det samhälleliga planet mellan svenska och engelska har uppmärksammas och man har frågat sig om SPRINT försvagar svenskans position medan engelskan stärks allt mer (SOU 2002:27, s.78). Talare av andra språk världen över oroar sig för att hamna i underordnad maktposition pga. engelskans globalt starka position. Svenskan träder tillbaka på allt fler områden när engelskan tar plats i sammanhang den inte tidigare varit aktuell i (SOU 2002:27, s.72). SOU (2002:27, s.75) skriver i bilaga 3, att Hyltenstam menar att SPRINT-undervisning spelar en annan språkpolitisk roll än den ordinarie engelskundervisningen (SOU 2002:27, s.72). För att främja det svenska språket tog Svenska språknämnden 2002 (SOU 2002:27, s.75) fram ett förslag på ett handlingsprogram. De anser att i grund- och gymnasieskolan ska det ordinarie språket vara svenska. Vill man föra undervisningen på engelska ska Skolverket meddelas och samtidigt sker en utvärdering där man ska observera om man får fördjupade kunskaper inom språkämnet engelska och i övriga ämnen och hur eleverna kan bruka dessa ämnen på svenska. Kravet är att eleverna har komplett kompetens att tala om alla ämnen även på svenska skriver SOU (2002:27, s.75).

4.7 Attityder till SPRINT-undervisning

Bemötandet av SPRINT har sett olika ut beroende på vem som tillfrågas. Vi kommer här att redogöra för hur språk- och innehållsintegrerad undervisning har bemötts av lärare, elever och vårdnadshavare. Elever och föräldrar har en annan uppfattning än t.ex lärare och språkforskare. SOU (2002:27, s.74) skriver i bilaga 3 att Hyltenstam är tveksam gentemot SPRINT pga. sina egna erfarenheter av undervisning på ett andraspråk. Falk (2001, s.22) menar vidare att SPRINT-undervisning leder till mer lärarledda och styrda lektioner. Eleverna önskar däremot mer muntliga övningar istället för att lektionerna blir mer som föreläsningar

och även lärarna tycker att med bristande språkkunskaper är det svårt att få till ett mer kommunikativt klassrum. Medan många lärare tycker att SPRINT är ett fyrkantigt undervisnings sätt och att de får lägga ner mer tid i sin planering, samt att den muntliga kommunikationen för eleverna minskar så har andra lärare, skolledare, elever och föräldrar bemött undervisningsformen SPRINT med förtjusning då de anser att det är ett sätt att förbättra engelskundervisningen (SOU 2002:27, s.71, 75). SOU (2002:27, s.71) menar vidare att en av aspekterna av detta är att engelska skulle användas på ett mer naturligt sätt i skolan om man får tala det inom andra ämnen än engelskämnet, eftersom den traditionella undervisningen i engelska ofta blir konstlad. Den andra aspekten är att eleverna får erfarenheter av fackspråket i tidig ålder vilket är en bra grundpelare för studier på högre nivå. SOU (2002:27, s.71-72) påpekar dock att det finns aspekter av en mer negativ syn på SPRINT-undervisning. Det man oroar sig för är om elevernas språkutveckling i svenska blir bristande, om de inte kan tillägna sig ämnesinnehållet på samma nivå, samt att SPRINT kan försvaga svenskans position i samhället där engelskan växer starkare och starkare.

Undervisningsformen SPRINT har funnits i rätt många år nu men ändå är de centrala inlärningsteoretiska aspekterna inte tillräckligt belysta (Hyltenstam 2004, s.39). Hyltenstam (2004, s.39) menar att man inte vet om eleverna blivit bättre på engelska, om deras svenska faktiskt påverkas av att ha ämnesundervisningen på engelska, eller om deras ämneskunskaper blir bättre eller sämre. Dessa frågor är fortfarande extremt viktiga för att veta hur vårt samhälle påverkas och det är viktigt att eleverna får kunskaper i engelska språket, men inte på bekostnad av modersmålets utveckling. Hyltenstam (2004, s.39) lyfter fram detta pga. att han tycker att SPRINT ska bedömas ur pedagogiskt perspektiv men också ur i ett samhällsperspektiv. Hyltenstam (1999, s.228) skriver att Josephson skrev i språkspalten i Svenska Dagbladet, den 20 augusti 1999, om SPRINT-undervisning och ”kritiserade verksamheten för att vara diffust motiverad och tämligen meningslös”. De två problem han såg med SPRINT var dels att användningen av engelska i ämnesundervisningen skulle leda till sämre ämneskunskaper och att den minskade användningen av svenska inom ämnena skulle leda till ruiner av språket. Ett pedagogiskt och ett språkpolitiskt problem, även om det är troligt att eleverna skulle bli lite bättre på engelska (Hyltenstam 1999, s.228).

SOU (2002:27, s.82-83) skriver om en enkät gjord på universitet och högskolor av Falk som visar att lärare och studenter inte uttryckt någon vilja till ökad användning av engelska på grundutbildningsnivå. Tvärtom uppgav lärarna att de helst undervisar på svenska och

studenterna ville helst läsa kurslitteratur på svenska om de fick välja. Kommunikationen mellan lärare och studenter har påverkats då båda parter känner sig hämmade att diskutera på engelska. De menar att diskussionen oftast inte hamnar på samma nivå om den förs på engelska (SOU 2002:27, s.82-83). Således påverkas även inläringen genom att studenterna inte får utveckla sina tankar kring ämnet genom sitt modersmål. Både lärare och studenter överskattar sina kunskaper i engelska och överger svenskan på ett nonchalant sätt anser SOU (2002:27, s.83). Den allmänna uppfattningen är trots allt att man undervisar bättre på det språk man behärskar bäst (SOU 2002:27, s.82). SOU (2002:27, s.83) skriver att Falk anser att många institutioner har uppmärksammat att studenter brister i den svenska terminologin. Studenterna kan dessutom inte uttrycka sig korrekt i skriftliga sammanhang. Det har konstaterats av en tillfrågad lärare att studenter inte kan använda sig av svenska termer och uttryck och en annan sa att det är sorgligt att studenter inte längre kan uttrycka sig på svenska inom vetenskapen. Falk tycker inte att man tar detta på allvar utan låter det stanna vid att det numera är så på universitet och högskolor. Hon anser att man inte förbereder studenter på mötet med engelskan och inte heller finns det åtgärder för att behålla svenskan som språk på vetenskaplig nivå (SOU 2002:27, s.83).

SOU presenterar i bilaga 2 (2002:27, s.12) svaren från Nygårds enkätundersökning där Ingrid, Eva, Jan, Lena, Erik, Lars, Maria, Carlo, Hans och Kerstin var några av de 331, slumpvis utvalda, personer som svarade på frågorna. Ungefär hälften av de som deltog i enkätstudien var negativt inställda till att det borde finnas fler skolor som undervisar på annat språk än svenska. De i åldern 15-29 år var mest positivt inställda. En del av de intervjuade personerna instämde delvis men var tveksamma inför påståendet och uppfattade det som extremt. De var positivt inställda till mer undervisning på engelska men inte undervisning enbart på engelska. Man betonade vikten av goda svensk-kunskaper och de som själva inte hade svenska som modersmål var de som poängterade det svenska språkets vikt för samhälle, kultur och identitet. De för- och nackdelar som togs upp var: att man kan bli sämre på svenska, att lärarna oftast inte är så bra på engelska, att man får sämre ordförråd i svenska språket och att det är viktigt att ha goda språkkunskaper i engelska och att dessa i synnerhet ska utvecklas under gymnasiet.

Vidare fortsätter SOU (2002:27, bilaga 2, s.25-26) att redogöra för Nygårds undersökning som visar att intervjupersonerna hade delade åsikter gällande om det borde finnas fler skolor med engelska som undervisningsspråk. Hon skriver att Ingrid instämde helt i påståendet och

tyckte att det är ett bra sätt att komma in i språket och att lära sig det flytande. Ingrid hade gärna sett att hennes barn gått i en sådan skola. Eva och Jan instämde delvis och ansåg att det är bra med goda engelskkunskaper i arbetslivet, men att all ämnesundervisning inte bör vara på engelska. Lena som själv fick SPRINT-undervisning när hon gick gymnasiet tyckte det var svårt att ta ställning men ansåg att det borde finnas fler sådana skolor idag. Erik ansåg att den typen av undervisning inte får bli för utbredd, men tyckte att man kan använda engelska som undervisningsspråk i fler ämnen och påpekade att det såg ut så redan när han gick i skolan. Lars tyckte att det var bra att valmöjligheterna finns, men det viktigaste är att man har en god svenska. Maria som inte har svenska som modersmål tyckte att man först och främst ska kunna behärska svenska i vårt samhälle och tyckte att engelskan inte skulle få ta för stor plats. Hon ansåg att alla i nationen borde kunna svenska eftersom det annars kan uppstå svårigheter i samhället om vi saknar svenska språket som medel. Carlo hävdade att man borde tala svenska i Sverige för att behålla sin identitet och kultur, för språket är en del av kulturen.

Nygårds undersökning som SOU (2002:27, bilaga 2, s.26-27) beskriver fortsätter med att återge att på frågan om vilka fördelar det kan finnas med SPRINT-skolor svarade många att engelska som världsspråk alltid kommer vara något att ha nytta av. Kerstin såg det som en möjlighet att få bra förberedelser för högre studier. När det gällde nackdelar så svarade ungefär hälften att man trodde att man skulle förlora en del av det svenska språket och inte längre ha en nyanserad svenska. Ingrid påpekade att de med sämre resultat i språk skulle ha svårt att följa den typen av undervisning men att de såklart kan byta till vanlig undervisning. Lena som själv gått ett gymnasium med SPRINT-undervisning tyckte att en stor fördel är att man blir mindre rädd för att prata engelska. Hon uttryckte också att det till en början var jobbigt att läsa på engelska men att man kommer in i det med tiden. Det viktigaste är att man förstår helheten. Dock var inte många lärare speciellt duktiga på engelska och hon hade önskat att fler var engelsktalande. De hade heller inte någon vanlig språkundervisning i ämnet engelska vilket hon gärna hade haft. Lena var nöjd med valet av gymnasium men tyckte inte att hennes engelska utvecklades så mycket under de åren, däremot när hon var i USA lärde hon sig flytande engelska. Det enda resultat hon fick var att hennes svenska blev dålig med ett briställigt ordförråd.

Slutligen presenterar SOU (2002:27, bilaga 2, s.31-33) Nygårds resultat angående svenskans och engelskans framtid i Sverige. Hans ansåg att engelska språket gärna får ha större genomslagskraft, eftersom han ansåg att hans egna kunskaper inte var tillräckliga då han

jobbar som guide på somrarna. Han tyckte att det optimala skulle vara att alla i Sverige blev tvåspråkiga med svenska och engelska. Dock vill han inte att vi förlorar kontakt med Sveriges historia och kultur och även inom familjen tycker han att man ska prata svenska. Eftersom yngre är mer bekanta med det engelska språket än äldre så tror Hans att det kommer ta över allt mer. Erik trodde som Hans att engelskans inflytande kommer att öka och för att majoriteten i landet ska klara sig i samhället måste de kunna engelska. Lena svarade att Sverige och svenskan kanske helt försvinner, några generationer till och sedan kanske det ser ut så. Ungdomars inställning till svenskan är slapp tyckte hon och de är väldigt påverkade av engelskan. De är en del av den svenska befolkningen och vad de bestämmer sig för är avgörande för bevarandet av svenska språket. Lars trodde att det skulle medföra bekymmer om vi skulle övergå till ett annat språk men att det skulle vara enklare om alla, världen över, talade samma språk. Det skulle ta många år innan en sådan sak kommer i bruk, ca 50-100 år trodde han. Lars trodde även att engelskan skulle komma att bli ännu viktigare än vad den redan är och att det skulle bli ett handikapp att inte kunna språket. Ingrid trodde att engelskan skulle komma att få större inflytande men trodde inte att man skulle glömma svenskan. Jan trodde att det skulle bli viktigt att kunna en del begrepp på engelska men inte att förstå engelska flytande. Han svarade att inom de företag som har engelska som koncernspråk så tror han inte att man behöver kunna engelska, men de som är i ledningsgrupper och högre anställningar bör behärska språket. Eva svarade att svenskan skulle hålla sig stark och finnas kvar, hon trodde inte att någon språkpolitisk insats skulle behövas för att försäkra sig om svenskans position. Kerstin var av motsatt åsikt och tyckte att vi måste jobba för svenskan, då engelskan kan få för stor inverkan. Maria svarade att det skulle komma att bli någon form av halvenska och halvsvenska och tycker att politikerna måste börja jobba för att stärka svenskan och ge svenskundervisningen mer status. Hon uttryckte att man måste påpeka att om man är bra på sitt modersmål så blir man bättre på engelska. Carlo menade att engelskan skulle komma att ta över då svenskar gillar att prata på engelska eftersom det får dem att känna sig viktiga och bättre. Även Carlo ansåg att politikerna borde jobba för att främja svenskan och hävdar att man måste stärka landets kultur. Han betonade att goda språkkunskaper i sitt eget språk leder till kunskaper i andra språk.

4.8 Demokratiskt perspektiv på engelskans inflytande

Här diskuterar vi skolans demokratiuppdrag i relation till ämnesundervisning på engelska. Om vi hamnar i en diglossisituation där engelskan och svenskan används inom olika

samhällsområden och får olika funktioner, kommer olika grupper i samhället att stå olika långt ifrån engelskan. Karlsson (2013, s.332) menar att en sådan samhällsutveckling står i motsats till de ambitioner som idag finns om ett demokratiskt och jämlikt samhälle där alla har lika möjligheter. Karlsson fortsätter att resonera kring en sådan diglossisk samhällssituation och kommer fram till att en sådan samhällsutveckling skulle riskera att öka gapet mellan olika samhällsgrupper och resultera i större sociala skillnader. Som vi tidigare sett kan undervisning i form av SPRINT resultera i att svenska elever förlorar termer och begrepp på svenska och att en del av svenskan får stå tillbaka när engelskan tar över vissa domäner. Att svenskan förlorar domäner till engelskan i skolvärlden innebär i förlängningen att dessa domäner går förlorade i övriga samhället också. Om eleverna inte kan uttrycka sig på svenska i en debatt i skolan kommer de heller inte kunna göra det när de är en del av samhälls- och arbetslivet. Att ha ämnesundervisning på engelska skulle således innebära att skolan aktivt förstärker den utbredning av engelska som vi ser tendenser till idag. Att göra det är inte i enlighet med det demokratiuppdrag som skolan har.

I GY11 (Skolverket 2011, s.5) kan man läsa att ”skolväsendet vilar på demokratisk grund” samt att ”utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på”. SOU (2008:26, s.65) menar att engelskans utbredning riskerar att minska möjligheterna för medborgarnas insyn och demokratiska delaktighet i samhället. En brist på termer och uttryck, anser regeringen, kan generera kommunikationsproblem och även negativt påverka attityden till det egna språket. Med det sagt betonar SOU (2008:26, s.65) att svenskans samspel med andra språk är mycket viktig och att engelska och svenska bör användas parallellt snarare än att svenskan får ge plats för engelskan inom vissa områden. Som vi tidigare sagt ska svenskan vara Sveriges samhällsbärande huvudspråk. Dåvarande regering ansåg att svenskan ska vara det dominerande språket, gemensamt för kommunikation och delaktighet samt en identitets- och kulturbärare. De framhåller att detta inte på något sätt står i motsats till att dra nytta av den språkliga mångfald som finns i landet, i vilken engelskan ingår, snarare tvärtom (SOU 2008:26, s.65).

Lindberg (2009, s.14) skriver att engelskans dominans har en negativ effekt på samhällsmedborgarnas inflytande. Mot den bakgrunden har det i stora delar av världen startats en debatt kring införandet av språkliga mänskliga rättigheter. Lindberg (2009, s.14) redogör vidare för Skutnabb-Kangas definition av dessa rättigheter som ”rätten att identifiera

sig med, upprätthålla och fullt utveckla sitt/sina modersmål” och att detta skulle vara ”en självklar, grundläggande individuell språklig mänsklig rättighet”. Även SOU (2008:26, s.66) menar att tillgången till ett språk är en rättighet och en förutsättning för att ha en funktionell demokrati i vilken medborgarna kan delta aktivt i offentliga sammanhang och där göra sina röster hörda. Vidare beskriver de språket som en nyckel för individens utveckling och framgång samt som en möjlighet för att kunna hävda sin rätt i samhället.

4.9 Sammanfattning

Ämnesundervisning på engelska har en stor påverkan på skolresultat och samhälle. Eleverna får sämre ämneskunskaper delvis pga. att de inte förstår och kan tillägna sig innehållet när ämnesundervisningen sker på engelska. De kan heller inte uttrycka precis det de vill säga eftersom deras engelskkunskaper inte är tillräckliga. Eleverna får även sämre svenskkunskaper då de förlorar termer och begrepp för ett nyanserat och brett språk. Svenskan har då förlorat vissa domäner till engelskan inom skolvärlden, vilket också påverkar det övriga samhället. Det här innebär att skolan bidrar till att förstärka engelskans utbredning och en icke demokratisk samhällsutveckling, då alla medborgare inte längre kan ta del av vissa samhällsområden.

5. Diskussion

Vi har undersökt vad forskningen visar gällande engelskans påverkan på svenska språket och samhället och på vilket sätt domämförluster till engelskan påverkar det svenska språket. Vi har undersökt vad forskningen säger att domämförluster får resultat på samhällsnivå och om samhället förändras när engelskans roll blir starkare. Vidare har vi undersökt vad forskningen säger om ämnesundervisning på engelska inom högre utbildning samt inom gymnasieskolan, och då främst i form av SPRINT. Forskningen undersökte då hur elevers kunskaper och resultat påverkas av denna typ av undervisning samt på vilket sätt skolans roll som förmedlare av engelskkunskaper påverkar samhället i övrigt. I följande diskussion vill vi främst behandla tre saker som vi upptäckt i vår granskning:

- Den polarisering i samhället som sker som ett resultat av domämförluster till engelska
- Den påverkan på samhällsnivå som ämnesundervisning på engelska innebär
- De försämrade skolresultat som SPRINT-undervisning leder till

5.1 Polarisering i samhället som ett resultat av domämförluster till engelska

Undersökningen visade att engelskan har fått en allt starkare roll i samhället och tagit över som verksamhetsspråk inom flera samhällsområden. Då kommer det enbart vara en viss del av medborgarna som kan ta aktiv del inom de ledande positionerna i samhället. Som diskuterat skulle det skapa stora klyftor i samhället, vilket vi tycker skulle vara en stor förlust för Sverige. Den här samhällsutvecklingen är något som SOU, Karlsson och Josephson är överens om. Det är intressant att Karlsson 2013 ser samma problem som SOU och Josephson såg nästan tio år tidigare. Vi fann det förvånansvärt att konsekvenserna skulle vara av den omfattningen och den här demokratiska aspekten av engelskans påverkan var ingenting som vi hade förutsatt innan vi påbörjade vår research. Vi tror inte att allmänhetens uppfattning om engelskans hot överensstämmer med forskningen. Allmänheten är positiv till en ökad användning av engelska och ser det som ett problemfritt integrerande.

Den forskning vi tagit del av diskuterar samhällsområden utan att definiera var i Sverige. Det hade varit intressant med forskning som visade skillnader mellan storstad och landsbygd. Forskare diskuterar idag om engelskan har rollen av ett andraspråk snarare än främmande språk. I och med att vi inte fått se skillnad mellan engelskans utbredning i storstad respektive landsbygd är det problematiskt att avgöra om engelskan har en lika stor roll i både storstaden

och landsbygden. Engelskans ledande positioner i samhället behöver inte påverka landet över, landsbygden skulle mycket väl klara sig bra enbart med svenska eftersom engelskans inflytande är främst inom högre utbildning och forskning i dagsläget.

Språkpolitikens mål är att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk. Josephson (2004a, s.127) menar att Sverige kommer förbli ett mångspråkigt land. En aspekt som utelämnas ur diskussionen är hur engelskans inflytande påverkar Sveriges mångspråkighet. Det hade varit intressant att undersöka med tiden om engelskans påverkan skulle minska mångspråkigheten och om minoritetsspråken kan komma att dö ut. De som idag talar t.ex. arabiska som modersmål, skulle de komma att tala arabiska och engelska parallellt eller kommer de att förlora sitt modersmål.

5.2 Engelskspråkig ämnesundervisning och samhället

Som vi tidigare visat har användandet av engelskan ökat och växt sig starkare för varje år i Sverige. Den stora roll som engelska tar har skapat klyftor i samhället. Vi fann det intressant att det inte bara handlar om samhällsklyftor utan även klyftor mellan generationer. Detta eftersom barn och unga i och med sin skolgång behärskar engelska bättre än äldre generationer. Tidigare generationer skulle därför vara de mest drabbade när engelskans inflytande växer i samhället. Någoting oväntat som vi fann var hur stora konsekvenser SPRINT-undervisning kan få på samhällsnivå och att den undervisningen riskerar att förstärka och påskynda de domänförluster till engelska språket som redan pågår. När vi påbörjade vår undersökning fokuserade vi mest på de goda engelskkunskaper vi trodde att SPRINT kunde leda till och förutsåg inte risken med en försämrad svenska. Vi blev förvånade över de stora problem som införandet av engelskspråkig ämnesundervisning är förknippad med. Skolverket har tydligt formulerat ett demokratiuppdrag för skolan men i och med att de oreflekterat tillåter engelskan att ta så stor plats motarbetar de sitt eget uppdrag.

Svenska befolkningens språkkapital har ökat tack vare den obligatoriska undervisningen i engelska. De ökande kunskaperna i engelska gynnar samhällsutvecklingen då det leder till tilltagande internationella kontakter. Vi finner det svårt att möta kraven på engelska i ett globaliserat samhälle när svenskan ska vara samhällsbärande. Balansgången mellan det kompletta svenska språket och det globaliserade samhället är problematisk. Man ska kunna motivera en stor användning av engelska utan att svenskan överges. Ett problem som även är

centralt inom skolvärlden där eleverna väljer engelska för dess höga status. Vi tror att elever har ett oreflekterat förhållningssätt till engelskans införande och ser inte konsekvenserna för sina svenskkunskaper. Att förlora svenskkunskaper kan innebära att även förlora förmågan att tillägna sig kunskaper inom andra ämnen som förs på svenska. För oss som blivande lärare kommer det vara svårt att påverka elevernas val av ämnesundervisning på engelska och därför måste besluten ske på högre nivå gällande krav för elever som väljer engelskspråkig ämnesundervisning.

5.3 Resultat av SPRINT-undervisning

SPRINT-undervisning ska motivera elever till högre utbildning. Man kan fråga sig vilken högre utbildningen det syftar till då ämneskunskaperna i svenska försämras, medan engelskkunskaperna ökar. Vi konstaterar att det inte är smärtfritt att föra ämnesundervisningen på engelska då påverkan på elevers skolresultat till stor del är negativ. Vi tycker att SPRINT- undervisningen känns ogenomtänkt då det förmedlar en uppfattning om att engelskkunskaperna är viktigare än övriga ämneskunskaper. Detta i och med att resultat tydligt visar att elever brister i sina ämneskunskaper när förbättrade engelskkunskaper är det man fokuserar på. Vi förstår inte hur förväntningarna kan vara att elever ska tillägna sig kunskaperna på engelska då de inte först behärskar dem på sitt modersmål.

De mest studiemotiverade eleverna är de som väljer SPRINT och det blir därför problematiskt att diskutera deras studieresultat i förhållande till elever inom traditionell utbildning. Det är anmärkningsvärt att de mest studiemotiverade eleverna får sämre resultat jämfört med elever nationellt. Att som studiemotiverad elev välja SPRINT och då få sämre skolresultat skulle kunna inverka negativt på deras studiemotivation och självbild. Vår upplevelse av ämnesundervisningen på engelska stämde inte överens med den bild som ges i forskningen där hotet framställs som stort. När vi inledde vår litteraturstudie såg vi inte den typen av undervisning som ett hot mot svenskan eller samhället. I och med den forskning vi tagit del av har vi fått en större insikt i den problematik som SPRINT-undervisningen medför. Vi tyckte därför att det var förvånande att elever inom SPRINT får sämre studieresultat än de som läser på svenska.

Vi fann det förvånande att lärarna som undervisar inom ramen för SPRINT har sagts ha bristande kunskaper i engelska vilket leder till att de kommunicerar det de kan och inte det

fullständiga innehållet. Vi förväntade oss att det skulle ställas högre krav på de ämneslärare som undervisar på engelska. Att förvänta sig fördjupade ämneskunskaper hos eleverna är orimligt då lärarna inte förmår att förmedla den kunskapen på engelska. Vi tycker att för att vara behörig att undervisa i sitt ämne på engelska borde det minsta kravet vara en obligatorisk fortbildning inom sitt ämne på engelska.

5.4 Vidare forskning

Det finns endast en begränsad mängd evidensbaserad forskning inom det här området och i framtiden skulle det vara nödvändigt med mer utförlig forskning och studier för att med säkerhet kunna säga mer om domändeförlusternas påverkan. Forskare skulle kunna studera hur engelskans påverkan ter sig inom fler områden än de begränsade studierna som finns idag och det skulle krävas mer omfattande studier på samhällsnivå. Vad gäller SPRINT-undervisningens påverkan skulle det kunna göras mer omfattande studier som involverar fler skolor och sker under en längre tidsperiod.

6. Litteratur

Alvtörn, Lovisa (2000). Läsa på engelska och skriva svenska. *Språkvård: Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden*. 1:2002, 10-14.

Börestam, Ulla & Huss, Leena (2001). *Språkliga möten: tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur

Einarsson, Jan (2009). *Språksociologi*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur

Falk, Maria (2001). *SPRINT - hot eller möjlighet?: SPRINT = Språk- och innehållsintegrerad inlärning och undervisning*. Stockholm: Skolverket

Francis M. Hult (2005). A Case of Prestige and Status Planning: Swedish and English in Sweden. *Current Issues in Language Planning* 6:1, 73-79.

Hyltenstam, Kenneth (1999). *Sveriges sju inhemska språk: ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Hyltenstam, Kenneth (2004). Engelskan, skolans språkundervisning och svensk språkpolitik. I: *Engelskan i Sverige: språkval i utbildning, arbete och kulturliv*. Stockholm: Norstedts ordbok. s.36-102

Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

Imsen, Gunn (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur

Josephson, Olle (2004a). *Ju: ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*. Stockholm: Norstedts ordbok

Josephson, Olle (2004b). Engelskan i 2000-talets Sverige. I: *Engelskan i Sverige: språkval i utbildning, arbete och kulturliv*. Stockholm: Norstedts ordbok. s.7-23

Karlsson, Anna-Malin (2013). Skriften och samhället. I: Sundgren, Eva (red.) *Sociolingvistik*. 2 uppl. Stockholm: Liber. s.313-323

Lainio, Jarmo (2013). Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige. I: Sundgren, Eva (red.) *Sociolingvistik*. 2 uppl. Stockholm: Liber. s.274-307

Lindberg, Inger (2009). I det nya mångspråkiga Sverige. *Utbildning & demokrati* 2:9-37

Salö, Linus (2012). Domämförlust som språkideologisk representation: språkvårdens diskurser om engelska i Sverige. *Nordand*. 7:2, 21-59

Sharp, Harriet (2001). *English in spoken Swedish: a corpus study of two discourse domains*. Göteborg: Elanders Novum

Skolverket (2010). Undervisning på engelska. Utvärdering av en försöksverksamhet i grundskolan. Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=2450> Hämtad 2017-12-20

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=2705> Hämtad 2017-12-07

SOU 2002:27. *Mål i mun: förslag till handlingsprogram för svenska språket: betänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

SOU 2008:26. *Värna språken - förslag till språklag*. Statens offentliga utredningar. Stockholm: Kulturdepartementet.

Teleman, Ulf (1992). Det svenska riksspråkets utsikter i ett integrerat Europa. I: *Språkvård: Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden*. 4:1992, 7-16